

Recenzja pracy doktorskiej
pana mgr Krystiana Modzelewskiego
pt. „ Torwald Helmer jako osobowość dyssocjalna
w interpretacji i realizacji scenicznej roli
w spektaklu „Dom Lalki” Henricka Ibsena
w reżyserii Agnieszki Lipiec - Wróblewskiej”
oraz dorobku artystycznego
w związku z toczącym się postępowaniem
o nadanie stopnia doktora w dziedzinie sztuki,
dyscyplinie sztuki filmowe i teatralne.

Pan Krystian Modzelewski studiował na Wydziale Aktorskim Państwowej Szkoły Filmowej, Telewizyjnej i Teatralnej w Łodzi w latach 2007-2011. Tam też złożył egzamin magisterski i uzyskał tytuł magistra sztuki (z wynikiem celującym) w 2012 roku.

Warto zaznaczyć iż pan Krystian Modzelewski został nagrodzony przez magazyn kulturalny „Kalejdoskop” nagrodą *za kulturę słowa* na XXI Festiwalu Szkół Teatralnych w Łodzi. W roku 2013 otrzymał stypendium artystyczne Prezydenta miasta Elku pana Tomasza Andrukiewicza. Ukończył także i zdobył tytuł magistra filozofii na Uniwersytecie Warmińsko-Mazurskim.

Dorobek artystyczny

W 2012 roku pan Krystian Modzelewski został zaangażowany do zespołu artystycznego Teatru Polskiego im. Arnolda Szyfmana w Warszawie gdzie pracuje do dziś. W tym czasie zagrał w dwudziestu sześciu sztukach. Ma w swoim dorobku, między innymi, role:

Toffola Gamajdy w *Awanturze w Chioggi* C. Goldoniego w reżyserii Edwarda Wojtaszka
Piotra Trofimowa w *Wiśniowym sadzie* A. Czechowa w reż Krystyny Jandy
Kołopuka Genora w *Babie -Dziwo* M. Pawlikowskiej-Jasnorzewskiej w reżyserii Ewy Domańskiej
Samotnika w *Wyzwoleniu* S. Wyspiańskiego w reż Anny Augustynowicz
Nikity w *W oczach zachodu* J. Conrada w reżyserii Janusza Opryńskiego
Billa Gatesa w *Quo Vadis* w reżyserii Janusza Wiśniewskiego
Poggia w *Szkoda, że jest nierządnicą* J. Forda w reżyserii Danna Jemmetta
Konrada w *Minach Polskich* w reżyserii Mikołaja Grabowskiego
Kochanka w *Ukraińskim Dekameronie* w reżyserii Włada Troickiego
Edgara w *Królu Learze* W. Szekspira w reżyserii Jacquesa Lassalle'a

Pan Modzelewski brał także udział w licznych salonach poezji i czytaniach performatywnych organizowanych przez Teatr Polski w Warszawie. W swoim dorobku posiada również role w serialach i filmach:

Adwokata w *M jak Miłość* w reżyserii Sylwestra Jakimowa
Chorażego Sowy w *Wojennych Dziewczynach* w reżyserii Michała Rogalskiego,
Eryka w *Mecenasie Porada* w reżyserii Bartosza Prokopowicza
Szczepana w *Ludziach i Bogach* w reżyserii Bodo Koxa
Perczyńskiego w *Młodym Piłsudskim* w reżyserii Jarosława Marszewskiego
Jakuba Wolnego w *Śladzie* w reżyserii Janusza Kidawy-Błońskiego,
Wiktora w *Jednostce* w reżyserii Bartosza Paciorka i Mateusza Małkowskiego
Wacława Bajugę w *Klanie* (reż zbiorowa),
Reżysera w *W rytmie serca*,
Klienta w *Przyjaciółkach*,
Marcina w *Na Wspólnej*,
Klienta w *Barwach szczęścia*,
Mężczyznę w *2xXL*,
Operatora w *Ojcu Mateuszu*,

Pan Modzelewski ma także w swoim dorobku role w Teatrze Polskiego Radia:
Szczepana w *Wiernej rzece* S. Żeromskiego w reżyserii Anny Skuratowicz
Malarza Mikołaja w *Zbrodni i karze* F. Dostojewskiego w reżyserii Dariusza Błaszcyka
Kocota w *Łamaczu szyfrów (audioteka)* A. Fedorowicza w reżyserii Dariusza Błaszcyka
Przyjaciela w *Hiobie* K. Wojtyły w reżyserii Anny Skuratowicz

Edgara w *Królu Learze* W. Szekspira w reżyserii Mariusza Malca
Gościa w *Kartotece* T. Różewicza w reżyserii Artura Tyszkiewicza
Lalka w *Lalku* Z. Herberta w reżyserii Dariusza Błaszczyka
Onka w *Garbusie* S. Mrożka w reżyserii Jerzego Schejbala

Patrząc na dorobek artystyczny oraz intensywność pracy twórczej Pana Krystiana, widać wyraźnie działania w obrębie różnych stylistyk, w bardzo bogatym i różnorodnym repertuarze. Doświadczenie aktorskie budowane jest tu w relacji z wieloma wybitnymi twórcami Teatru takimi jak: Andrzej Seweryn, Peter Stein, Jacques Lassalle, Dann Jemmett, Mikołaj Grabowski, Janusz Wiśniewski, Filip Bajon, Lembit Peterson, Vlad Troicki, Janusz Opryński, Anna Augustynowicz, Krystyna Janda, Edward Wojtaszek, Jarosław Kilian.

Na 48 Hour Film Project Warszawa w 2020 roku otrzymał nagrodę dla najlepszego aktora za rolę w filmie *Jednostka* w reżyserii Bartosza Paciorka i Mateusza Małkowskiego.

Od paru lat twórczo uczestniczy w cyklu zajęć edukacyjnych *Poranki Filozoficzne* organizowanych przez Pracownię Filozoficzną Eureka i Teatr Polski w Warszawie skierowanych do młodego odbiorcy. Brał udział jako juror konkursów i festiwali recytatorskich,

Warte odnotowania jest zaangażowanie pana Krystiana Modzelewskiego w rozwijaniu twórczych umiejętności podczas warsztatów mistrzowskich Andrzeja Seweryna oraz licznych warsztatów castingowych.

Doktorant pracował także w poradni konsultacyjnej dla kandydatów na wydział aktorski PWSFTViT. Władze Wydziału Aktorskiego powierzyły mu dwukrotnie funkcję sekretarza wydziałowej komisji rekrutacyjnej.

Rozprawa doktorska

Pan Krystian Modzelewski przedstawił interesujący pisemny komentarz do pracy doktorskiej pt: *Torwald Helmer jako osobowość dysocjalna w interpretacji i realizacji scenicznej roli w spektaklu „Dom Lalki” Henricka Ibsena w reżyserii Agnieszki Lipiec - Wróblewskiej.*

Już we wstępie autor zaznacza moment rozpoczęcia własnych poszukiwań pogłębionej charakterystyki postaci. Podczas prób analitycznych postanowił bowiem wzbogacić myślenie reżyserki spektaklu o postaci Helmera jako postaci neurotycznej i skłonił się ku poszukiwaniu tropów osobowości dysocjalnej (psychopatycznej i socjopatycznej) czując potrzebę pogłębienia studiów nad postacią. Odwagę do poszukiwań odnalazł w słowach samego Ibsena wygłoszonych do norweskich feministek w 1898 roku „tworzą nie tylko ci, którzy piszą, lecz także i ci, którzy

czytają. Czytelnicy współtworzą”. Zawarta w tych słowach prawda odnosi się przecież także do poszukiwań aktora, jego pracy analitycznej nad tekstem, usprawiedliwiania zachowań postaci, w końcu wchodzenia w postać, przeistaczania się, stawania się nią. Niezbywalna potrzeba aktora, aby zawsze starał się zrozumieć postać, bronić postaci, jej zachowań, reakcji, skłoniła doktoranta do wnikliwych poszukiwań.

Te twórcze poszukiwania zaowocowały sięgnięciem do literatury fachowej (bogata bibliografia) oraz zgłębieniem charakterystyk osobowościowych socjopatycznej i psychopatycznej (rozdziały 2-7). Pan Krystian Modzelewski posiada wykształcony warsztat poznawczy, cechuje go intuicja badacza. Szerokie odniesienia do prac naukowych z zakresu psychiatrii, psychologii wskazują na dogłębne zainteresowanie tematem oraz dowodzą celowości poszukiwań aktorskich.

Rozdział *Objawy psychopatii na podstawie dzieła Herveya M. Cleckley'a The Mask of Sanity* przynosi sugestywny i szczegółowy opis 16 objawów psychopatii. Autor pracy koncentruje się na najważniejszych aspektach osobowości dysocjalnej, zgłębia charakterystyki zaburzonych zachowań, opisuje szczegółowo motywy zachowań. To bardzo ciekawy rozdział unaoczniający świadomość poszukiwań autora w procesie budowania postaci scenicznej oraz jej rozwoju w procesie eksploatacji roli. Sam autor nazywa ten proces „zapisem intelektualnej bazy jaka powstała w procesie konstruowania intencji i działań postaci Torwalda Helmera”.

Na szczególną uwagę zasługuje rozdział *Przebieg zdarzeń dramatu*. Czytając ten rozdział nie mogłam oprzeć się wrażeniu, iż język jakiego używa autor splata się z punktem widzenia postaci. To niezwykle interesujący opis. Doktorant kreśli relacje z żoną oraz pobudki działania z punktu widzenia (myślenia, odczuwania) Torwalda Helmera. Świadczą o tym zwłaszcza opisy zachowań i charakterystyka postaci Nory: „*Nora z dziecinną naiwnością; podejrzanę zachowanie; z dziecinnym spojrzeniem; Kristin widzi w niej niedojrzałą kobietę rozpieszczoną przez kochającego męża; żona przymila się do niego; przymila się, wyglupia; Torwald życzy sobie; nic jej nie wychodzi; Torwald brzydzi się nią; Prawdziwy mężczyzna „napelnia się zadowoleniem” gdy wybaczają żonie; mogliby mieszkać jak brat z siostrą*”. W mojej opinii to najciekawsza część pracy pisemnej pokazująca jak aktor próbujący, w sposób w miarę obiektywny, opisać przebieg zdarzeń dramatu patrzy na nie z punktu widzenia granej przez siebie postaci. Opis jest subiektywny i wyrazisty.

Rozdział *Główne założenia dysocjalnej osobowości bohatera w procesie pracy nad rolą* to rozdział, w którym aktor próbuje uchwycić i zamknąć w opisie proces budowania roli z zachowaniem założeń jej skomplikowanej natury. Próbuje odpowiedzieć na podstawowe dla twórcy pytania „od czego postać ucieka i do czego dąży”. Kluczem do konstruowania dysocjalnej psychiki

bohatera jest brak empatii jako jeden z jej najważniejszych aspektów. Drugim ważnym elementem użytym w budowaniu postaci scenicznej jest jej odosobnienie oraz ciągła kontrola żony. Torwald podgląda lub celowo wchodzi do pomieszczenia, w którym znajduje się Nora aby ją strofować, przywoływać do porządku. Równie ważną wartością staje się kontrola wewnętrznych relacji między małżonkami. Manipulacja nastrojem i poczuciem winy żony, a także osaczanie jej i odcinanie od przyjaciół i rodziny. Towarzyszy temu pretensjonalność zachowań Torwalda. To bogata baza zachowań i reakcji z której pan Krystian Modzelewski formuje swojego bohatera.

Jeśli czegoś mi w pisemnym komentarzu do pracy doktorskiej zabrakło to opisu relacji i pracy z partnerami scenicznymi oraz reżyserką przedstawienia. Choć może w przypadku mierzenia się z osobowością dyssocjalną swego rodzaju odosobnienie twórcze, na pewnym etapie pracy, może być zrozumiałe.

Szkoda, że przedstawienie zawieszono z powodu pandemii Covid - 19 nie miało szansy być eksploatowane. Podzielam zdanie pana Modzelewskiego, iż refleksje opisane w komentarzu mogłyby wciąż wzbogacać graną przez Niego postać oraz całe przedstawienie.

Praca złożona jest ze wstępu, dziesięciu rozdziałów (wraz z podrozdziałami) oraz zakończenia. Składa się także z afisza, listy twórców przedstawienia, galerii zdjęć ze spektaklu, bogatej bibliografii oraz ciekawego aneksu zawierającego materiały naukowe.

Egzemplarz pracy doktorskiej dostarczony mi do recenzji jest przykładem dużej staranności. Praca zawiera szereg tablic, zdjęć i tabel. Bogata ikonografia wspiera i ubogaca wywód, unaocznia tok myślenia doktoranta. Dzięki temu praca ma przejrzysty układ, czyta się ją z przyjemnością.

Rola Torwalda Helmera w *Domu Lalki* Henrika Ibsena w reżyserii Agnieszki Lipiec-Wróblewskiej

Z dużym zainteresowaniem obejrzałam zapis przedstawienia. Rola Torwalda prowadzona jest przez pana Modzelewskiego świadomie i konsekwentnie. Postać przyciąga, niepokoi, zwraca uwagę widza, ma tajemnicę. Ogniskują się tu wszystkie tropy. Ekspresja postaci wyrażana jest poprzez sformalizowany, kontrolowany, czasami zatrzymywany ruch. Ta niezgrabność i kanciastość, a także niezręczność w przytulaniu żony, trzymaniu jej w uścisku, dotykaniu w sposób agresywny unaocznia skomplikowane relacje pomiędzy postaciami zgodne z założeniami twórców spektaklu opisanymi w komentarzu.

Wysoki ton głosu, wyrzuty czynione z jednostajną ekspresją, uśmiechem pokrywającym napięcie, sprawiają iż odnosimy wrażenie, że wszystkie rozmowy są schematyczne i tworzą syntezę

napięć i relacji. Powtarzalna, jednostajna intonacja dialogów dowodzi kontroli jaką sprawuje nad Norą Torwald.

Bardzo ciekawą sceną, która zawiera w sobie wyżej wymienione wartości jest symboliczna scena tańca. Torwald powoduje ruchami Nory, dyktuje coraz szybszy rytm jakby wprowadzał ją w trans, partneruje jej, łapie jak szmacianą lalkę w końcu porzuca bagatelizując całe zajście.

Kolejnym ważnym punktem rozwoju postaci jest powrót z balu. Aktor w sposób subtelny, cienką kreską kreśli upojenie alkoholowe. Postać nigdy nie traci kontroli choć mówi głośno i na wynos. Intensywność uczuć odzwierciedla się w mocnym mówieniu, ekspresja mowy rozpięta między szeptem a krzykiem i użyta jest celowo.

W finale przedstawienia postać dochodzi do punktu kulminacyjnego cechującego się agresywnym zachowaniem, podniesionym głosem i krzykiem. Torwald już nie kontroluje emocji, kuca przy ścianie, klęczy na podłodze. siedząc na kanapie kładzie na niej obute stopy. Radość jest tu tak samo wybuchowa jak wściekłość. Torwald nie widzi przemiany Nory, wygłasza więc wciąż swoje schematyczne prawdy. Jest całkowicie zaskoczony i nie rozumie decyzji żony o odejściu, zerwaniu więzów, opuszczeniu domu, dzieci i jego. W ostatniej rozmowie traci kontrolę, odzywa się poza schematem - krzyczy, odzywa się celowo w sposób chamski, Aktor prowadzi postać świadomie w jego sinusoidalnej ekspresji (w chwili ostatniej próby zatrzymania żony) rozpiętej między szarpaniną, krzykiem i błaganem używając bogatej intonacji głosu.

Ostatnie zdanie „nie ma już Nory” wypowiedziane przez Torwalda w samotności, do widzów - obserwatorów jako stwierdzenie faktu, pokazuje zakładany przez aktora brak empatii postaci, nie tylko wobec świata, który go otacza ale także wobec samego siebie.

Pan Krystian Modzelewski stworzył złożoną postać używając świadomie całego spectrum narzędzi wyrazu aktorskiego. Odkrywał i zaznaczał stopniowo różne aspekty przypisane postaci dysocjalnej. To wnikliwie i ciekawe studium. Słusznie autor podkreśla w swoim komentarzu do pracy doktorskiej, iż aktor może i powinien czerpać z wiedzy psychologicznej. W ten sposób jest w stanie ukazywać różnorodne warstwy osobowości postaci, istniejąc w okolicznościach założonych przez autora dramatu, a także współtwórców przedstawienia.

Od paru lat mam okazję obserwować pracę twórczą pana Krystiana Modzelewskiego. Towarzyszy jej zawsze skupienie, koncentracja na zadaniu, wnikliwie pogłębianie odczytywanych tropów. Tym bardziej cieszy fakt, iż mogłam bliżej przyjrzeć się Jego dorobkowi artystycznemu oraz dziełu zgłoszonemu w postępowaniu doktorskim.

Konkluzja

Biorąc pod uwagę różnorodny i ciekawy dorobek artystyczny doktoranta, rolę Torwalda Helmera w przedstawieniu *Dom Lalki* Henrika Ibsena w reżyserii Agnieszki Lipiec-Wróblewskiej zgłoszoną w przewodzie doktorskim oraz pisemny komentarz do pracy doktorskiej stwierdzam, iż spełniają one wymagane kryteria w postępowaniu o nadanie stopnia doktora w dziedzinie sztuki, w dyscyplinie sztuki filmowe i teatralne. i w pełni popieram wniosek mgr Krystiana Modzelewskiego w związku z prowadzonym postępowaniem Uczelnianej Komisji ds Stopni Państwowej Wyższej Szkoły Filmowej, Telewizyjnej i Teatralnej w Łodzi.

A handwritten signature in black ink, reading "Krystian Modzelewski". The signature is written in a cursive, flowing style with some loops and flourishes.